

ISSN: 2651-4451 • e-ISSN: 2651-446X

Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation

2024 35(3)389-401

Dilara BOZGAN BAş, PT, MSc^{1,2}
Akmer MUTLU, PT, PhD³

- 1 Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Pediatrik Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Doktora Programı
- 2 Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon (İngilizce) Bölümü
- 3 Hacettepe Üniversitesi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Fakültesi

Correspondence (İletişim):

Dilara BOZGAN BAş
Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi,
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon (İngilizce) Bölümü,
İstanbul, Türkiye
dilarabozyan@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5155-1564

Akmer MUTLU
E-mail: akmermutlu@yahoo.com
ORCID: 0000-0001-6346-1750

Received: 25.03.2024 (Geliş Tarihi)
Accepted: 13.11.2024 (Kabul Tarihi)

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

PEDİATRİK REHABİLİTASYON DERS İÇERİĞİNİN FİZYOTERAPİ VE REHABİLİTASYON BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN VE MEZUNLARININ BAKIş AÇISI İLE İNCELENMESİ

ARAşTIRMA MAKALESİ

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Haliç Üniversitesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon (FTR) lisans programındaki pediatrik rehabilitasyon (PFTR) ders içeriğinin öğrencilerin ve mezunların bakış açısı ile incelenmesidir.

Yöntem: Çalışmaya 2023-2024 yıllarında Haliç Üniversitesi FTR lisans programında eğitim gören 53 öğrenci (yaş: 21,79±1,19) ve aynı bölümden mezun olan 76 katılımcı (yaş:27,65±3,37) dahil edildi. Katılımcılara PFTR dersinin içeriği, müfredattaki dönem sayısı, laboratuvar saatleri ve dersin işleniş şekline yönelik olarak evrimii anket soruları yöneltildi.

Sonuçlar: Her iki grup da PFTR dersinin müfredatta iki dönem olmasının daha uygun olacağını ve dersin laboratuvar saatlerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Dersin içeriğinde en fazla zaman ayrılması gerektiği düşünülen konunun serebral palsi olduğu (lisans: %32,26; mezun: %72,37); başka derslerin içeriğinde olup PFTR dersinin içeriğine de eklenmesi gerektiği düşünülen konunun 'pediatrik ortopedik problemler ve ortezler' olduğu belirtilmiştir (lisans: %35,84; mezun: %82,89). Dersin işleniş şekilleri bakımından 'derse gerçek vakaların davet edilmesi' ders içeriğine katkısının en fazla olacağı düşünülen ek imkân olarak bildirilmiştir (lisans: %45,28; mezun: %78,94).

Tartışma: PFTR ders içeriğini ve dersin yapısı geliştirmek faktörler araştırılarak, öğrencilere pratik yetkinlik kazandırma konusunun kapsamlı olarak ele alınması gerektiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Fizyoterapistler, Müfredat, Pediatri, Profesyonel eğitim,

EXAMINATION OF PEDIATRIC REHABILITATION COURSE CONTENT FROM THE PERSPECTIVE OF PHYSIOTHERAPY AND REHABILITATION UNDERGRADUATE STUDENTS AND GRADUATES

ORIGINAL ARTICLE

ABSTRACT

Purpose: The aim of this study was to investigate the perspectives of students and graduates regarding the pediatric rehabilitation (PFTR) course content of Hali University Physiotherapy and Rehabilitation (PTR) undergraduate programme.

Methods: The study included 53 students (age: 21.79±1.19) studying at Hali University PFTR undergraduate programme in 2023-2024 and 76 participants (age: 27.65±3.37) graduated from the same department. Participants took online survey about the content of the PFTR, the number of semesters, laboratory hours and the way the course was taught.

Results: Both groups (undergraduate: 62.26%; graduate: 81%) stated that it would be more appropriate for the PFTR course to be two semesters in the curriculum and that the laboratory hours were not enough (undergraduate: 47.17%; graduate: 89.51%). Cerebral palsy was the subject thought to be allocated the most time in the content of the course (undergraduate: 32.26%; graduate: 72.37%); and the subject that was in the other course contents and thought to be added to PFTR was 'paediatric orthopaedic problems and orthoses' (undergraduate: 35.84%; graduate: 82,89%). In terms of the teaching methods of the course, 'inviting real cases to the course' was reported as the additional opportunity that was thought to contribute the most (undergraduate: 45.28%; graduate: 78.94%).

Conclusion: The issue of providing students with practical competence should be addressed comprehensively by investigating factors that will improve the PFTR course content and course structure.

Keywords: Education, Physical therapists, Curriculum, Pediatrics, Professional education

GİRİŞ

Pediatrik fizyoterapi ve rehabilitasyon (PFTR) çeşitli konjenital, gelişimsel, nöromusküler veya edinilmiş bozukluklar ve hastalıklara sahip olan ya da bu bozukluklar açısından risk altında olan bebek, çocuk ve adölesanların (0-18 yaş) tanı, tedavi ve yönetimine yardımcı olur. PFTR’de tedavi temel olarak kaba ve ince motor becerileri, denge ve koordinasyonu, güç ve dayanıklılığı geliştirmeye odaklanır (1).

Dünya geneline bakıldığında, PFTR alanında özelleşen fizyoterapistler toplum temelli rehabilitasyon merkezlerinde, hastanelerin ayakta tedavi ve yataklı servislerinde, özel rehabilitasyon merkezlerinde, okullarda ve birçok devlet destekli veya özel kurumlarda çalışabilmektedir (2) .

Ülkemizde Fizyoterapi ve Rehabilitasyon (FTR) eğitim müfredatı içerisinde PFTR dersinin eğitiminin ve uygulamalarının başlangıcı, fizyoterapistlik mesleğinin de başlangıcı olan 1961 yılında Hacettepe Üniversitesi Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu’nun kuruluşuna dayanmaktadır. FTR lisans programı mezunlarının fizyoterapist unvanı kazandıkları, fakülte veya yüksekokul bünyesindeki 4 yıllık eğitimi kapsamaktadır. Şubat 2024 itibari ile Türkiye’de 101 üniversitede (fakülte veya yüksekokul) 4 yıllık FTR lisans eğitimi veren bölüm bulunmaktadır (3).

Artan üniversite ve bölüm sayısı ile, lisans eğitiminde standardizasyon sağlamak amacıyla FTR lisans eğitimi veren her bir kurumun müfredatının Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (FTR-ÇEP) doğrultusunda geliştirmesi ve güncellemesi önerilmektedir (4). Ancak ülkemizdeki lisans programı müfredatlarının ve PFTR ders içeriklerinin ulusal bir standardizasyonu henüz bulunmamaktadır.

Gürses ve ark. (5) tarafından Türkiye’deki 4 yıllık FTR bölümleri için müfredat analizi çalışması yapılmıştır. Çalışmanın sonuçları PFTR dersi bağlamında incelendiğinde, PFTR ders içeriğinin farklı üniversitelerin müfredatlarda farklı isimlerde yer aldığı (Pediatrik Rehabilitasyon, Pediatrik Fizyoterapi ve Rehabilitasyon vb.) ve dersin okutulduğu dönem sayısı bakımından da farklılıklar olduğu görülmektedir.

Uluslararası literatürde, özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) ve Avustralya’da olmak üzere,

FTR mesleki eğitimi kapsamındaki PFTR dersinin içeriği ve eğitim metotları ile ilgili olarak yayınlanan rehberler, saha raporları ve öğrenci-mezun-akademisyen görüşlerinin incelendiği çalışmalar yer almaktadır (6–11). Türkiye’de ise PFTR dersini özel olarak inceleyen ya da öğrenci-mezun görüşlerini sorgulayan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmamızın amacı “Pediatrik Rehabilitasyon” ders içeriği ve dersin yapısı hakkında öğrencilerin ve mezunların görüşlerinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Bu çalışma gözlemsel kesitsel tasarımda ve çevrimiçi anket (Google Formlar) yolu ile 01.09.2023-10.01.2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmamızda pilot olarak Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon lisans programında 3. sınıf güz müfredatında yer alan “Pediatrik Rehabilitasyon” dersinin içeriği, yapısı ve Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon lisans programı öğrencileri ile aynı programın mezunları seçilmiştir. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon (Türkçe) lisans programında 3. ve 4. sınıfa devam edip pediatrik rehabilitasyon dersini almış olan öğrenciler ve aynı üniversitenin mezun olup pediatrik fizyoterapi alanında çalışan fizyoterapistler çalışmaya davet edilmiştir. Kartopu örnekleme yöntemi ile anketler sınıf temsilcilerine ve mezun dönem temsilcilerine mobil iletişim kanalları ve e-mail yolu ile ulaştırılmıştır.

Çalışmamızın veri toplama araçları “Lisans Öğrencisi Anketi” ve “Mezun Anketi” olmak üzere iki ayrı çevrimiçi anketten oluşmaktadır. Her iki anketin soruları için, literatürde yer alan çalışmalar örnek alınarak (2, 6, 12, 17) FTR-ÇEP ile karşılaştırılmış ve çalışmanın yapıldığı üniversitenin müfredatına uygun hale getirilmiştir. Yazarlar (D.B-B. ve A.M.) tarafından oluşturulan sorulara, PFTR alanında çalışan ve çalışma ile çıkar çatışması olmayan iki ayrı fizyoterapistten uzman görüşü alınarak son hali verilmiştir. Çalışma için Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan onay alınmıştır (19.06.2023/192). Uygulanan çevrimiçi anketlerin ilk basamağında katılımcılardan bilgilendirilmiş gönüllü onamı alınmıştır.

Lisans Öğrencisi Anketi

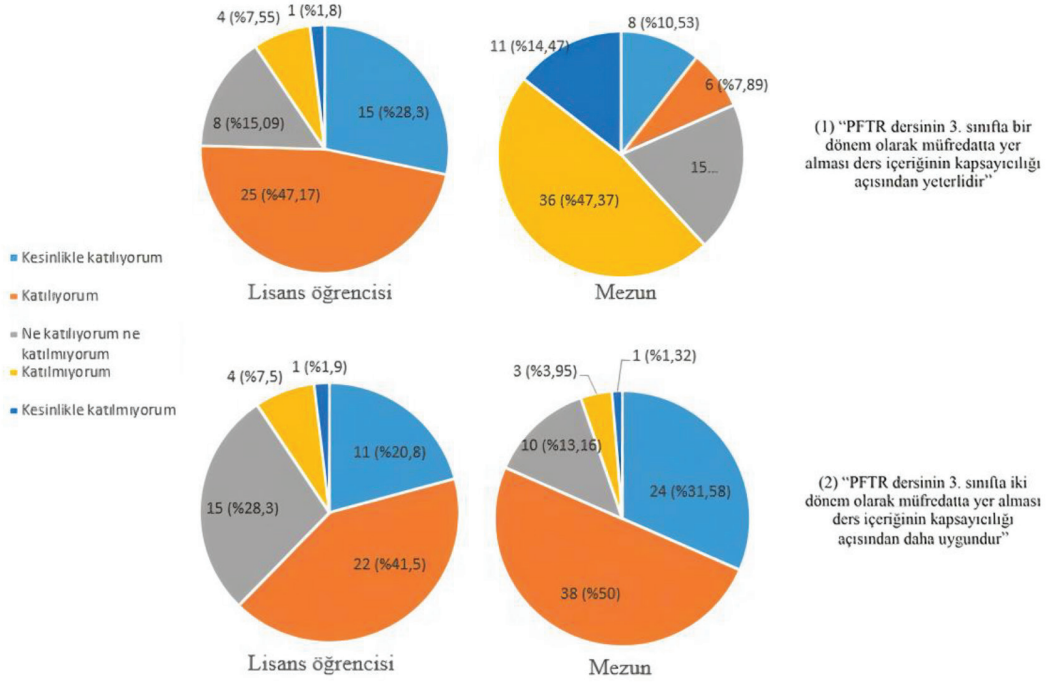
Lisans 3. ve 4. sınıf öğrencilerine gönderilen anket, öğrencilerin PFTR alanında staj yapma durumları, staj süresince karşılaştıkları tanı grupları, stajlar-

daki deneyimlerine dayanarak PFTR ders içeriğinde daha fazla zaman ayrılması gerektiğini düşündükleri konu başlıkları, PFTR dersinin müfredattaki ders saati, PFTR dersinde daha fazla zaman ayrılması gerektiğini düşündükleri konu başlıkları ve PFTR

Tablo 1. Katılımcılara ait tanımlayıcı özellikler

Lisans öğrencileri		n (%)
Eğitim durumu		
3. sınıf öğrencisi, PFTR dersini almış		27 (50,94)
4. sınıf öğrencisi, PFTR stajı yapmamış		14 (26,41)
4. sınıf öğrencisi, PFTR stajı yapmış		12 (22,64)
Stajlar boyunca gözlemlenen pediatrik vaka (n)		
1-5		14 (46,66)
6-10		6 (20)
11-15		5 (16,66)
16-20		2 (6,66)
>20		3 (10)
Stajlar sırasında karşılaşılan tanı grupları		
Serebral palsy		22 (66,66)
Nöromusküler hastalıklar		1 (3,03)
Otizm spektrum bozukluğu		2 (6,06)
Spina bifida		2 (6,06)
Down sendromu ve diğer genetik sendromlar		2 (6,06)
Diğer		4 (12,12)
Mezuniyet sonrası PFTR alanında çalışmayı düşünür mü?		
Evet		12 (35,3)
Hayır		8 (23,5)
Kararsız		14 (41,2)
Mezunlar		
Eğitim durumu		n (%)
Lisans mezunu		33 (43,42)
Yüksek lisansa devam ediyor ya da yüksek lisans mezunu		42 (55,26)
Doktora devam ediyor ya da doktora mezunu		1 (1,31)
Fizyoterapist olarak çalışılan sene		
<1		8 (10,52)
1-5		53 (69,73)
6-10		13 (17,10)
>10		2 (2,63)
Çocuklar çalışma grubunuzun ne kadarını oluşturmakta? (%)		
<50		41 (53,94)
50-99		29 (38,15)
100		6 (7,89)
Mezuniyet sonrası kurslara katılma		
Evet		13 (17,10)
Hayır		63 (82,89)
Lisansüstü eğitiminin alındığı alan		
Lisansüstü eğitim almadım		31 (40,78)
Genel Fizyoterapi ve Rehabilitasyon		38 (50)
Sporcu Sağlığı ve Rehabilitasyonu		1 (1,31)
Ortopedik Rehabilitasyon		2 (2,62)
Nörolojik Rehabilitasyon		1 (1,31)
Kardiyopulmoner Rehabilitasyon		1 (1,31)
Anatomi		1 (1,31)
Nörobilim		1 (1,31)

PFTR: pediatrik rehabilitasyon dersi; >: büyüktür; n: kişi sayısı; %: yüzde

Şekil 1. Pedriatrik Rehabilitasyon Dersinin Müfredattaki Dönem Sayısı İlgili Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı

dersinin içeriğine eklenmesi gerektiğini düşündükleri konular, PFTR dersinin işleniş şekli ile alakalı olarak derse katkı sağlayacağı düşünülen imkân ve sorumluluklar hakkındaki düşüncelerinin sorulduğu toplam 11 adet açık ve kapalı uçlu sorudan oluşmaktaydı (EK-1).

Mezun Anketi

Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi FTR bölümü lisans bölümü mezunlarına yönelik olarak Google Formlar üzerinden hazırlanan anket mezun öğrencilere mobil iletişim kanalları ile ulaştırılmıştır. Anket içerisinde mezunların lisans sonrası eğitim durumları, fizyoterapist olarak çalıştıkları sene sayısı, mezuniyet sonrasında PFTR alanında düzenlenen eğitim ve kurslara katılma durumları, pedriatrik rehabilitasyon dersinin müfredattaki ders saati, çalışma hayatlarındaki deneyimlerine dayanarak PFTR ders içeriğinde daha fazla zaman ayrılması gerektiğini düşündükleri konu başlıkları, PFTR dersinin içeriğine eklenmesi gerektiğini düşündükleri konular, PFTR dersinin işleniş şekli ile alakalı olarak derse katkı sağlayacağı düşünülen imkân ve sorumluluklar hakkındaki düşüncelerinin sorulduğu toplam 15 adet açık ve kapalı uçlu soru yer almaktaydı (EK-2).

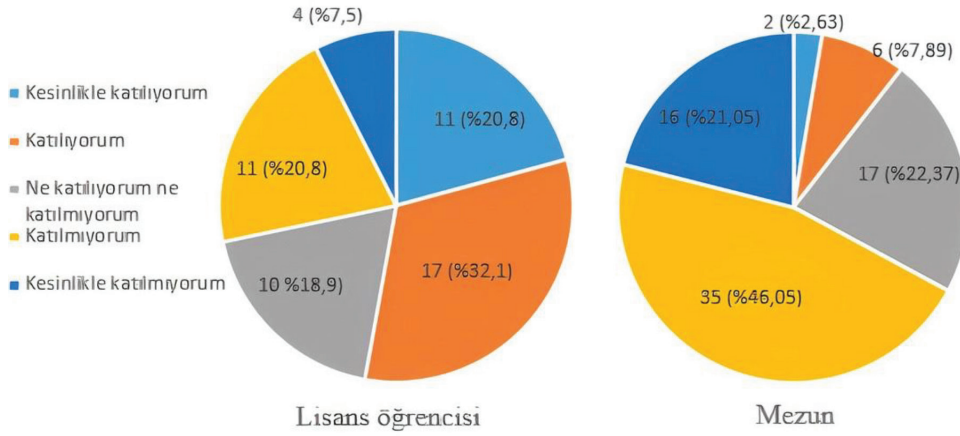
İstatistiksel Analiz

İstatistiksel analizler IBM SPSS 24.0 (SPSS Inc, Chicago, ABD) programı kullanılarak yapıldı. Nicel veriler için tanımlayıcı veriler ortalama (X), standart sapma (SS), minimum maksimum değerler ile ifade edildi. Nitel veriler ise sayı ve yüzde (n / %) olarak ifade edildi.

Çalışmamızda, önceki çalışmalara benzer şekilde, veri toplama süresi boyunca toplanan maksimum katılımcı sayısına ulaşmak hedeflenmiştir (2,6). Çalışma bitiminde mevcut katılımcı sayısı doğrultusunda G* Power 3.1.9.6. yazılımı kullanılarak post hoc ki-kare güç analizi yapılmıştır. Buna göre toplamda 129 katılımcı, etki büyüklüğü (Cohen's W)= 0,405; $\alpha= 0,05$; $df= 4$ olarak yapılan güç analizinde çalışmanın gücü %97 olarak hesaplanmıştır.

BULGULAR

Çalışmamız kapsamında 53 lisans öğrencisi ve 76 mezuna ulaşılarak, çalışma toplamda 129 katılımcı ile tamamlandı. Çalışmaya katılan 53 lisans öğrencisi 20-26 yaş aralığında (Ort: 21,79; SS: 1.19), mezunlar ise 23-39 yaş aralığındaydı (Ort: 27,65; SS: 3,37). Lisans öğrencilerine ve mezunlara ait kişisel özellikler Tablo 1'de gösterilmiştir.

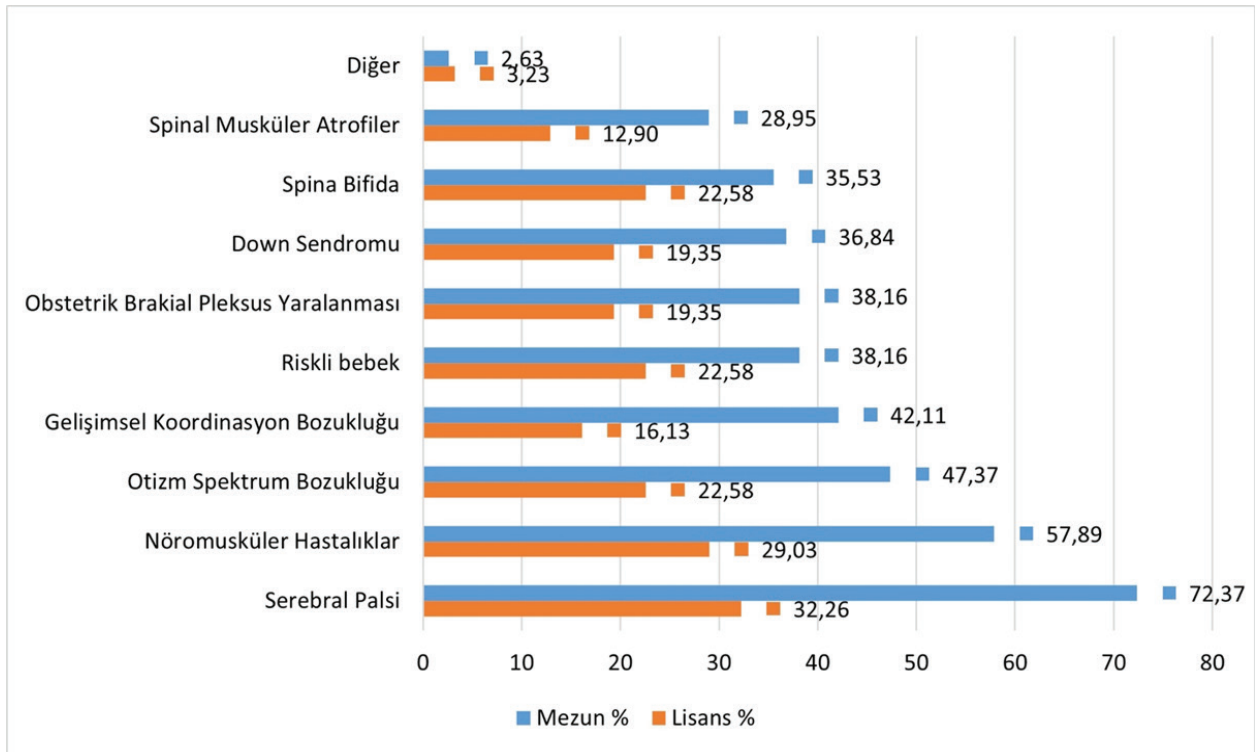

Şekil 2. “Pediatrik Rehabilitasyon Derslerinde Pratik Uygulama İmkânı Bulunan Laboratuvar Ders Saatleri Yeterlidir” İfadesine Verilen Cevapların Dağılımı

Lisans Öğrencilerinin ve Mezunların Cevaplarının İncelenmesi

Anketlerde yer alan PFTR dersinin müfredattaki dönem sayısı ve laboratuvar saatlerine ilişkin sorulara verilen cevapların dağılımı Şekil-1 ve Şekil-2’de verilmiştir. Buna göre, “PFTR dersinin müfredatta iki dönem olması dersin kapsayıcılığı açısından daha uygundur” sorusuna her iki gruptan da katılımcıların çoğunluğu (lisans öğrencisi: %62,26; mezun %81),

‘Kesinlikle katılıyorum’ ya da ‘Katılıyorum’ cevaplarından birini vermiştir. Dersin laboratuvar saatleri ile ilgili görüşlerin sorgulandığı “Pediatrik rehabilitasyon derslerinde pratik uygulama imkânı bulunan laboratuvar ders saatleri yeterlidir” sorusunda ise her iki gruptan da katılımcıların çoğunluğu (lisans öğrencisi: %47,17; mezun: %89,51), ‘Kesinlikle katılmıyorum’ ya da ‘Katılmıyorum’ cevaplarından birini vermiştir.

Şekil 3. Pediatrik Rehabilitasyon Ders İçeriğinde “Daha Fazla Zaman Ayırılması Gerekli” Düşünülen Tanı Grupları

Tablo 2. Pediatrik Rehabilitasyon Dersinin İçeriğinde Yer Alması Gerektiği Düşünülen Konular

	Lisans öğrencisi n (%)	Mezun n (%)
Pediatrik romatolojik hastalıklar ve rehabilitasyonu	16 (30,18)	37 (48,68)
Pediatrik ortopedik problemler ve ortezler	19 (35,84)	63 (82,89)
Çocukluk çağı obezitesi ve fizyoterapi	10 (18,86)	18 (23,68)
Çocuklarda spor yaralamaları ve rehabilitasyonu	17 (32,07)	21 (27,63)
Riskli bebeklerde erken müdahale yöntemleri	15 (28,30)	48 (63,15)
Pediatrik kardiyak ve pulmoner hastalıklar ve rehabilitasyonu	13 (24,52)	39 (51,31)
Otizm spektrum bozukluğu ve fizyoterapi	10 (18,86)	32 (42,10)
Duyu bütünleme bozuklukları	19 (35,84)	60 (78,94)
Hiçbiri (Mevcut konular yeterlidir)	2 (3,77)	-

n: kişi sayısı; %: yüzde

PFTR dersinin içeriği ve dersin işleniş şekli ile ilişkili olan sorulara öğrenciler ve mezunlar tarafından verilen cevapların dağılımı ise Şekil-3 ve Tablo 2-3'de verilmiştir. Buna göre, "Pediatrik rehabilitasyonun kapsamına giren ve farklı derslerin içeriğinde yer alan hangi konuların PFTR dersinin içeriğinde de yer alması gerektiğini düşünüyorsunuz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)" sorusuna mezun grubu en yüksek oranda "pediatrik ortopedik problemler ve ortezler" seçeneğini (n=63; %82,89); lisans öğrencisi grubu ise "pediatrik ortopedik problemler ve ortezler" ve "duyu bütünleme bozuklukları" seçeneklerini eşit oranda tercih etmiştir (n=19; %35,84). Dersin işleniş şekli ile ilgili olarak anketlerde yer alan "PFTR dersinin işleniş şekillerinden hangisinin sizi dersin öğrenme hedeflerine daha iyi ulaştıracağını düşünüyorsunuz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)" sorusuna her iki gruptan da katılımcıların çoğunluğu "derse gerçek vakaların davet edilmesi" yanıtını (lisans öğrencisi: %45,28; mezun: %78,94), ikinci olarak da "klinik ziyaretleri" yanıtını vermiştir (lisans öğrencisi: %43,39; mezun: %72,36).

TARTIŞMA

PFTR ders içeriğini lisans öğrencileri ve mezunların bakış açısıyla incelediğimiz çalışmamız, bilginiz dahilinde Türkiye'de bu konuda yapılan ilk çalışmadır. Çalışmamızın sonuçlarına göre, katılımcı öğrenci ve mezunların büyük çoğunluğunun PFTR ders içeriğinde yer alması gerektiğini düşündükleri konuların "pediatrik ortopedik problemler ve ortezler" ve "duyu bütünleme bozuklukları" olduğu; PFTR dersinin işleniş şekli ile ilgili de iki gruptaki katılımcıların ortak olarak "derse gerçek vakaların davet edilmesi" seçeneğini en fazla oranda tercih ettikleri görülmüştür. Ek olarak, iki gruptaki katılımcılar da PFTR dersinin müfredatta iki dönem olmasının daha uygun olacağını ve dersin laboratuvar saatlerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Ülkemizde PFTR dersinin içeriğine ya da dersin yapısına yönelik yapılan çalışma bulunmamasına karşın; uluslararası literatürde, özellikle ABD ve Avustralya'da yapılmış, PFTR dersinin yapı ve işleyişini geliştirmeyi amaçlayan çalışmalar ve kılavuzlar yer almaktadır (2,8–10,12). Bu konuda, Amerikan Fizik Tedavi Derneği (APTA) Pediatri Bölümü (Section on

Tablo 3. Pediatrik Rehabilitasyon Dersine Katkı Sağlayacağı Düşünülen İmkân ve Sorumluluklar

	Lisans öğrencisi n (%)	Mezun n (%)
Klinik ziyaretleri	23 (43,39)	55 (72,36)
Derse gerçek vakaların davet edilmesi	24 (45,28)	60 (78,94)
Olgular, sunumları, videoları ve tartışmaları	23 (43,39)	46 (60,52)
Makale sunumu ve tartışmaları	10 (18,86)	28 (36,84)
Hiçbiri (Mevcut imkanlar yeterlidir)	2 (3,77)	-

>: büyüktür; n: kişi sayısı; %: yüzde

Pediatrics/SoP)'nün yaptığı çalışmalar dikkat çekmektedir. APTA SoP, eğitimde birliği sağlamak amacıyla giriş düzeyinde Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon (DPT) programlarındaki pediatri içeriğine yönelik olarak 5 temel yetkinlik belirlemiştir. Bu yetkinlikler, (i) insan gelişimi, (ii) yaşa uygun hasta iletişimi ve tedavi, (iii) aile merkezli bakım, (iv) sağlığın teşviki, geliştirilmesi ve güvenliği ile (v) mevzuat, politika ve sistemleri içermektedir (10). Ek olarak, Moore ve ark. (13), ABD'de saha görüşmeleri ve anketler kullanılarak yaptıkları multimetod araştırma sonucunda PFTR eğitimi için kavramsal bir model ve 4 anahtar element bildirmişlerdir. Bunlar: (i) öğretici olarak çocuk ve aile, (ii) pedagoji, (iii) örnek pediatri fakültesi ve (iv) mükemmeliyet kültürüdür. Ayrıca, APTA SoP, ABD giriş seviyesi fizyoterapi programlarına dahil edilmesi uygun görülen pediatrik tanı gruplarının da bir listesini yayınlamıştır (8).

Pediatric Rehabilitasyon Dersinin Müfredattaki Dönem Sayısı ve Laboratuvar Saatleri

Çalışmamız dahilinde sorguladığımız konu başlıklarından biri PFTR dersinin müfredat içerisinde yer aldığı dönem sayısıydı. Hem mezunların hem de lisans öğrencilerinin çoğunluğu (lisans: %62,26; mezun: %81) dersin müfredatta iki dönem yer almasının daha uygun olacağını düşündüklerini belirtmiştir. Çalışmanın yapıldığı Haliç Üniversitesi FTR bölümünde PFTR dersi bir dönem, 14 hafta, haftada 2 teorik ve 1 laboratuvar olmak üzere dönemde 28 teorik, 14 laboratuvar saati, toplamda 42 saati olarak yer almaktadır.

Literatürde PFTR dersinin ders saatlerinin incelenip öğrenci ve öğretim elemanlarının görüşlerinin sorgulandığı çalışmalar yer almakla birlikte, ülkemizde yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Avusturalya'daki lisans seviyesinde FTR eğitimi veren okullar ile yapılan bir anket çalışmasının sonuçlarında katılımcıların %40'ı PFTR dersi için en büyük bariyerin, mevcut ders içeriği için kısıtlı zamana sahip olması ve öğrencilerin pediatrik popülasyon ile limitli klinik imkana sahip olması olarak belirtilmiştir (6). Schreiber ve arkadaşları (12) tarafından yapılan bir anket çalışması sonucunda, ABD'de giriş seviyesi FTR müfredatlarındaki PFTR ders içeriğindeki öğretim saatlerinin 35 ila 210 saat arasında (ortalama 99.62), teorik saatlerin 0 ila 170 saat (ortalama 44.53) ve laboratuvar saatlerinin 0 ila 126 saat

(ortalama 31.8) arasında değiştiği belirtilmiştir. Çalışmaya katılanların %70'i, müfredatta pediatrik içeriği kapsayan saat sayısının yeterli olduğunu bildirmiştir. Çalışmanın sonucunda uzman görüşlerine dayanarak, fizyoterapi ve rehabilitasyon müfredatında pediatrik içeriğe toplamda 90 saat ayrılarak; vaka temelli öğrenme ve teorik ders için 60 saat, laboratuvar saatleri için ise 30 saat ayrılması önerilmiştir. Bu öneriler doğrultusunda çalışmamızın yürütüldüğü üniversitede bu saatlerin, uluslararası literatürde önerilen saatlerin oldukça altında olduğu görülmektedir.

Araştırmamızın bulgularında laboratuvar saatleri, lisans öğrencisi katılımcıların %47,17'si mezunların ise %89,51'i tarafından yetersiz bulunmuştur. ABD'de yapılan bir çalışmada profesyonel FTR eğitimi müfredatında pediatrik içeriğe ayrılan pratik uygulamaya bağlı laboratuvar saatlerinde farklılık bulunduğu ve bu saatlerinin 1990'ların başından bu yana arttığı belirtilmiştir (12).

Pediatric Rehabilitasyon Dersinin İçeriği

Hem mezunların hem de lisans öğrencilerinin PFTR ders içeriğinde daha fazla zaman ayrılması gerektiğini düşündükleri ilk 5 tanı grubu sırasıyla serebral palsy, nöromusküler hastalıklar, otizm spektrum bozukluğu, gelişimsel koordinasyon bozukluğu ve riskli bebek olarak belirlenmiştir.

Çalışmamızda riskli bebek tanı grubu baştan beşinci sırada yer alsa da literatürde PFTR dersi içeriğinde en çok incelenen konu başlıklarından birisidir. Effgen ve ark. (14) mevcut müfredatlardaki "erken müdahale" içeriği ve kazandırdığı yetkinlikler için değişiklik yapılmasını önermiştir. Önerilen değişiklikler erken müdahale kapsamında ABD'de çocukların ev ortamında müdahale almasına imkân veren yetkiler ve terminolojideki değişikliklere (İşlevsellik, Yeti Yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması (ICF)'in benimsenmesi) dayanmaktadır. Bu sebeplerle, lisans seviyesi eğitimlerdeki özellikle yenidoğan fizyoterapi ve rehabilitasyon uygulamalarının ve yeterliliklerinin genişletilmesi önerilmektedir (14). Fizyoterapi ve rehabilitasyon öğrencilerinin ve genel fizyoterapistlerin yenidoğanlar ile çalışmak için sahip olması gereken yeterliliklerin geliştirilebilmesi için, yenidoğan fizyoterapisi alanında staj ve gönüllü eğitimlere katılmaları ve bu alanda çalışan fizyoterapistlerin, acemilikten uzmanlığa

uzanan bir süreç boyunca, yaşam boyu öğrenme prensiplerince, sürekli olarak mesleki gelişim faaliyetlerini sürdürmeleri gerektiği vurgulanmaktadır (15,16).

Türkiye’den örneklerle bakıldığında, FTR bölümlerindeki derslerin içeriğini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Uzun ve ark. (17), Hacettepe Üniversitesi ergoterapi lisans programındaki dersleri öğrencilerin ve mezunların bakış açısı ile incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, program dahilindeki derslerin mezuniyet sonrası iş hayatı ile örtüştüğü ve program içeriğinde öğrenilen bilgilerin çalışma hayatına yansıtılabildiği sonucuna varılmıştır.

PFTR ders içeriğinde yer almayıp, içeriğe dahil edilmesi gerektiği düşünülen konu başlıkları sorusuna da mezun ve öğrencilerin cevapları benzerdi. Her iki grupta da belirgin olarak en fazla verilen yanıtlar pediatrik ortopedik problemler ve ortezler ile duyu bütünlüme bozuklukları olmuştur. Çalışmamızın mezun grubundaki katılımcıların PFTR alanında çalışan fizyoterapistler olması ve alanda aktif olarak gördükleri vakalara dayanarak cevap verdikleri düşünüldüğünde özellikle bu soruya mezunlar tarafından verilen cevapların kıymetli olduğu görüşüdeyiz.

Pediatrik Rehabilitasyon Dersinin İşleniş Şekli

Çalışmamızda dersin işleniş şekli ile ilgili olarak sorulan “Pediatrik rehabilitasyon dersi kapsamında hangi imkân ve sorumlulukların sizi dersin öğrenme hedeflerine daha iyi ulaştıracağını düşünüyorsunuz?” sorusuna her iki grupta da en yüksek oranda verilen cevap “derse gerçek vakaların davet edilmesi” olmuştur. Literatürde yapılandırılmış ya da simülasyon hasta olarak karşımıza çıkan bu kavram APTA tarafından lisans eğitimi planlarının içerisinde yer almaktadır (18). Kenyon ve ark.’nın, ABD genelinde lisans seviyesindeki FTR eğitim programlarının müfredatında hangi pediatrik içeriğin yer alması gerektiğine dair eğitimcilerin görüşlerini inceledikleri çalışmada; eğitimciler pediatrik temel bilginin yanı sıra, tüm öğrencilerin giriş seviyesi eğitimleri sırasında tipik gelişen ve atipik gelişime sahip olan çocuklarla gerçek etkileşim fırsatına sahip olmaları gerektiğini önermişlerdir (9). ABD’de bu önerileri ele alarak PFTR dersine klinik deneyimin entegre edildiği model yaklaşımlar da uygulanmıştır (19). Avustralya’da lisans seviyesi öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise, PFTR dersinde simülasyon olgu uygulamasının öğrencilerin öz yeterliliğine,

öğrencilerin pediatrik hastaları değerlendirmesi ve hasta yönetimine anlamlı derecede katkısı olduğu belirtilmiştir (20).

Bu çalışmanın bazı limitasyonları bulunmaktadır. Birincisi, çalışma örnekleminin tek bir üniversitenin lisans öğrencilerinden ve aynı üniversitenin mezunlarından seçilmiş olması nedeniyle çalışma sonuçlarının genelleştirilemeyeceğidir. İkinci olarak, lisans öğrencileri ve mezunların yanıtlarının, anket sorularının heterojenliği nedeniyle karşılaştırılamamış olmasıdır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, Türkiye’deki farklı üniversitelerin öğrenci ve mezunlarının dahil edilmesi ve standardize anketlerin geliştirilmesi sonuçların genelleştirilmesi ve karşılaştırılmasına katkı sağlayacaktır.

Araştırmamız Türkiye’de PFTR dersinin içeriği, dersin işleniş şekli, ders saatlerinin yeterliliğini lisans öğrencilerinin ve mezunların bakış açısı ile sorgulayan ilk çalışmadır. Sonuçlarımız, iç paydaşlarımız olarak öğrenci ve mezunlarımızın bakış açısını yansıtmak açısından önem arz etmektedir. Uluslararası literatürde PFTR dersinin kapsamı konusunda yapılan çalışmaların tarihi göz önüne alındığında, ülkemizde bu konudaki detaylı araştırma ve müfredat geliştirme yöntemlerine olan ihtiyacın önemi anlaşılmaktadır. Bu nedenle, gelecekte benzer konularda yapılacak çalışmalar ve bu çalışmaların belirli periyotlar ile tekrar edilmesinin hem PFTR dersinin hem de genel olarak FTR müfredatlarının kalitesini arttırma açısından faydalı olacağı görüşüdeyiz.

Destekleyen Kuruluş: Bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkıları: Fikir/Kavram – A.M., D.B-B.; Tasarım – A.M., D.B-B.; Danışmanlık – A.M.; Kaynaklar ve Fon Sağlanması – D.B-B.; Materyaller – D.B-B.; Veri Toplama ve İşleme – D.B-B.; Verilerin analizi ve/veya Yorumlanması – A.M., D.B-B.; Literatür Taraması – A.M.; D.B-B.; Makale Yazımı – A.M., D.B-B.; Eleştirel İnceleme – A.M.

Teşekkür: Çalışmamıza katılan tüm fizyoterapistlere ve öğrencilere teşekkür ederiz. Anket sorularına son halinin verilmesinde değerli görüş ve katkılarını sunan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Bilge Nur Yardımcı-Lokmanoğlu’na teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Birkmeier M, Plack MM, Wentzell E, Maring J. Pediatric education special series: a course of its own: a stand-alone pediatric course designed to meet the essential core competencies and program goals. *J Phys Ther Educ*. 2017;31(2):97-107.
2. Camden C, Mulligan H, Nugraha B, Berbari J, Gauvin C, Cinar E ve diğ. Scope and practices of physical therapists working with children: Results from an international online survey. *Pediatr Phys Ther*. 2021;33(4):251-8.
3. Fizyoterapi ve Rehabilitasyon (Fakülte) Programı Bulunan Tüm Üniversiteler | YÖK Lisans Atlası [Internet]. [Erişim Tarihi: 14.03.2024]. Erişim Adresi: <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=11016>
4. YÖK Ulusal Çekirdek Eğitim Programı [Internet]. [Erişim Tarihi: 14.03.2024]. Erişim Adresi: <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/ulusal-cekirdek-egitimi-programlari>
5. Gürses N, Alemardoğlu İ, Tanrıverdi M. Türkiye'de fizyoterapi ve rehabilitasyon fakülte bölümü / yüksekokullarının incelenmesi ve müfredat analizi. *Turk J Physiother Rehabil*. 2014;25(1):16-27.
6. Mistry K, Yonezawa E, Milne N. Paediatric Physiotherapy curriculum: an audit and survey of Australian entry-level Physiotherapy programs. *BMC Med Educ*. 2019;19(1):109.
7. Fiss AL, Rapport MJ, Gagnon K, Wynarczuk K, Kendall E, Schreiber J. Experiential Learning in Pediatric Physical Therapist Education: Faculty and Student Perceptions. *Pediatr Phys Ther*. 2021;33(3).
8. Rapport MJ, Furze J, Martin K, Schreiber J, Dannemiller LA, DiBiasio PA, et al. Essential Competencies in Entry-Level Pediatric Physical Therapy Education. *Pediatr Phys Ther*. 2014;26(1).
9. Kenyon LK, Tovin MM, Hellman M. Clinical instructors' perspectives: what should we be teaching in pediatrics? *Pediatr Phys Ther*. 2012;24(2):183-91.
10. Anderson DK, Furze JA, Moore JG. Moving Toward Excellence in Pediatric Physical Therapy Education: A Scoping Review. *Pediatr Phys Ther*. 2019;31(1).
11. Birkmeier M, Lundeen H, Furze J, Moore JG, Dannemiller L, Anderson D. Excellence in Pediatric Physical Therapy Education: Recommendations and Action Items. *Pediatr Phys Ther*. 2023;35(2):260-7.
12. Schreiber J, Goodgold S, Moerchen VA, Remec N, Aaron C, Kreger A. A description of professional pediatric physical therapy education. *Pediatr Phys Ther*. 2011;23(2):201-4.
13. Moore JG, Birkmeier MC, Lundeen H, Dannemiller L, Anderson DK, Furze JA. National study of excellence in pediatric physical therapy education: design, methods, and results. *Phys Ther*. 2021;101(10):pzab169.
14. Effgen SK, Chiarello L, Milbourne SA. Updated competencies for physical therapists working in schools. *Pediatr Phys Ther*. 2007;19(4):266-74.
15. Weaver P, Cothran D, Dickinson S, Frey G. Physical therapists' perspectives on importance of the early intervention competencies to physical therapy practice. *Infants Young Child*. 2018;31(4):261-74.
16. Bruder MB, Catalino T, Chiarello LA, Mitchell MC, Deppe J, Gundler D ve diğ. Finding a common lens: Competencies across professional disciplines providing early childhood intervention. *Infants Young Child*. 2019;32(4):280-93.
17. Uzun FN, Öksüz Ç. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü Lisans Programındaki Derslerin Öğrencilerin ve Mezunların Bakış Açılılarıyla İncelenmesi. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*. 2021;9(1):21-30.
18. Stockert B, Silberman N, Rucker J, Bradford J, Gorman SL, Greenwood KC ve diğ. Simulation-based education in physical therapist professional education: A scoping review. *Phys Ther*. 2022;102(12):pzac133.
19. Tovin MM, Fernandez-Fernandez A, Smith K. Pediatric education special series: Pediatric integrated clinical experiences: Enhancing learning through a series of clinical exposures. *J Phys Ther Educ*. 2017;31(2):137-49.
20. Hough J, Levan D, Steele M, Kelly K, Dalton M. Simulation-based education improves student self-efficacy in physiotherapy assessment and management of paediatric patients. *BMC Med Educ*. 2019;19(1):463.

EK-1

LİSANS ÖĞRENCİSİ ANKETİ

1. Yaşınız (lütfen yazınız)
2. Lütfen eğitim durumunuzu işaretleyiniz.
 - a) 4. Sınıf ğrencisiyim ve Pedriatrik Rehabilitasyon stajı yaptım
 - b) 4. Sınıf ğrencisiyim, Pedriatrik Rehabilitasyon stajı yapmadım
 - c) 3. Sınıf öğrencisiyim ve Pedriatrik Rehabilitasyon dersini aldım
 - d) Pedriatrik Rehabilitasyon dersini henüz almadım
3. Pedriatrik Rehabilitasyon dersinin 3. Sınıfta 1(bir) dönem olarak müfredatta yer almasını ders içeriğinin kapsayıcılığı açısından yeterli buluyorum.
 - a) Kesinlikle katılıyorum
 - b) Katılıyorum
 - c) Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 - d) Katılmıyorum
 - e) Kesinlikle katılmıyorum
4. Pedriatrik Rehabilitasyon dersinin 3. Sınıfta 2(iki) dönem olarak müfredatta yer almasının ders içeriğinin kapsayıcılığı açısından daha uygun olacağını düşünüyorum.
 - a) Kesinlikle katılıyorum
 - b) Katılıyorum
 - c) Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 - d) Katılmıyorum
 - e) Kesinlikle katılmıyorum
5. Pedriatrik rehabilitasyon derslerinde pratik uygulama imkânı bulduğumuz laboratuvar ders saatleri yeterlidir.
 - a) Kesinlikle katılıyorum
 - b) Katılıyorum
 - c) Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 - d) Katılmıyorum
 - e) Kesinlikle katılmıyorum
6. Pedriatrik Rehabilitasyon ders içeriğinde “**az zaman ayırıldığını**” düşündüğünüz bir tanı grubu varsa lütfen işaretleyiniz (birden çok seçim yapabilirsiniz).
 - a) Nöromüsküler hastalıklar
 - b) Serebral Palsi
 - c) Riskli bebek
 - d) Gelişimsel Koordinasyon Bozukluğu
 - e) Otizm Spektrum Bozukluğu
 - f) Spinal Musküler Atrofiler
 - g) Spina Bifida
 - h) Down Sendromu
 - i) Doğumsal brakial pleksus yaralanmaları ve Tortikollis
 - j) Diğer (lütfen belirtiniz)
7. Pedriatrik rehabilitasyon dersinin işleniş şekillerinden hangisinin sizi dersin öğrenme hedeflerine daha iyi ulaştıracağını düşünüyorsunuz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)
 - a) Olgu sunumları tartışmaları
 - b) Derse gerçek vakaların davet edilmesi
 - c) Klinik ziyaretleri
 - d) Makale sunumu ve tartışmaları
 - e) Hiçbiri
8. Pedriatrik rehabilitasyonun kapsamına giren ve farklı derslerin içeriğinde yer alan hangi konuların pedriatrik rehabilitasyon dersinin içeriği içinde de yer alması gerektiğini düşünüyorsunuz?
 - a) Pedriatrik romatolojik hastalıklar ve rehabilitasyonu
 - b) Pedriatrik ortopedik problemler ve ortezler
 - c) ocukluk ağı obezitesi ve fizyoterapi
 - d) ocuklarda spor yaralanmaları ve rehabilitasyonu
 - e) Riskli bebeklerde erken müdahale yöntemleri
 - f) Pedriatrik kardiyak ve pulmoner hastalıklar ve rehabilitasyonu
 - g) Otizm Spektrum Bozukluğu
 - h) Duyu Bütünleme Bozukluğu
 - i) Diğer (lütfen belirtiniz)

İKİNCİ KISIM

Lütfen aşağıdaki soruları **Pediyatrik Rehabilitasyon alanında bir staj tamamladıysanız** yanıtlayınız.

- 0.1.** Stajınız boyunca kaç hastanın değerlendirme ve/veya tedavisini gözleme şansını buldunuz? (bu soruyu şıklı hale getirdim)
- 1-5
 - 6-10
 - 11- 15
 - 16-20
 - 20'den fazla
- 0.2.** Stajlarda aşağıdaki tanı grupları ile karşılaştınız mı? Karşılaştıysanız hangi gruptan yaklaşık kaç hasta gördüğünüzü lütfen yanlarında belirtiniz
- Serebral Palsi
 - Nöromusküler hastalıklar
 - Riskli bebek
 - Gelişimsel geriliği olan ancak tanı almamış çocuklar
 - Gelişimsel koordinasyon bozukluğu
 - Otizm Spektrum Bozukluğu
 - Spinal Musküler Atrofiler
 - Spina Bifida
 - Down Sendromu ve diğer genetik sendromlar
 - Doğumsal brakial pleksus yaralanmaları ve Tortikollis
 - Diğer (lütfen sayısı ile belirtiniz)
- 0.3.** Stajlarda sıklıkla karşılaştığımız bu sebeple Pediyatrik Rehabilitasyon ders içeriğinde **“daha çok zaman ayrılması gerektiğini”** düşündüğünüz bir tanı grubu varsa lütfen işaretleyiniz (birden çok seçim yapabilirsiniz).
- Nöromusküler hastalıklar
 - Serebral Palsi
 - Riskli bebek
 - Gelişimsel Koordinasyon Bozukluğu
 - Otizm Spektrum Bozukluğu
 - Spinal Musküler Atrofiler
 - Spina Bifida
 - Down Sendromu ve diğer genetik sendromlar
 - Doğumsal brakial pleksus yaralanmaları ve Tortikollis
 - Diğer (lütfen belirtiniz)
- 0.4.** Mezun olduktan sonra pediyatrik rehabilitasyon alanında çalışmayı düşünür müsünüz?
- Evet
 - Hayır
 - Kararsızım

EK-2

MEZUN ANKETİ

1. Yaşınız (lütfen yazınız)
2. Lütfen eğitim durumunuzu işaretleyiniz.
 - a) Lisans mezunu
 - b) Yüksek lisans ğrencisi ya da mezunu
 - c) Doktora ğrencisi ya da doktora mezunu
3. Lisansüstü eğitiminizi hangi alanda aldınız/almaktasınız?
 - a) Lisansüstü eğitim almadım
 - b) Genel Fizyoterapi ve Rehabilitasyon
 - c) Pedriatrik Rehabilitasyon
 - d) Ortopedik Rehabilitasyon
 - e) Nörolojik Rehabilitasyon
 - f) Sporcu Sağlığı ve Rehabilitasyonu
 - g) Kadın Sağlığı ve Rehabilitasyon
 - h) Kardiyopulmoner Rehabilitasyon
 - i) Diğer (lütfen belirtiniz)
4. Fizyoterapist olarak kaç yıldır çalışmaktasınız?
 - a) 1 seneden az
 - b) 1-5
 - c) 6-10
 - d) >10 sene
5. Pedriatrik Rehabilitasyon alanında kaç yıldır çalışmaktasınız?
 - a) 1 seneden az
 - b) 1-5
 - c) 6-10
 - d) >10 sene
6. Fizyoterapist olarak çalışma grubunuzun ne kadarını çocuklar oluşturmakta?
 - a) ocuklarla alışmıyorum
 - b) Sadece ocuklar ile çalışıyorum (%100)
 - c) oğunlukla çocuklar ile çalışıyorum (%50-99)
 - d) ocuklar çalışma alanımın yarısından azını oluşturuyor (<%50)
7. Fizyoterapist olarak hangi tanı grupları ile sıklıkla çalışıyorsunuz? (birden çok seçim yapabilirsiniz)
 - a) Serebral Palsi
 - b) Nöromusküler hastalıklar
 - c) Riskli bebek
 - d) Gelişimsel geriliği olan ancak tanı almamış çocuklar
 - e) Gelişimsel koordinasyon bozukluğu
 - f) Otizm Spektrum bozukluğu
 - g) Spinal Musküler Atrofiler
 - h) Spina Bifida
 - i) Down Sendromu ve diğer genetik sendromlar
 - j) Doğumsal brakial pleksus yaralanmaları ve Tortikollis
 - k) Diğer (lütfen belirtiniz)
8. Pedriatrik Rehabilitasyon dersinin lisans dönemi 3. Sınıfta 1(bir) dönem olarak müfredatta yer almasını ders içeriğinin kapsayıcılığı açısından yeterli buluyorum.
 - a) Kesinlikle katılıyorum
 - b) Katılıyorum
 - c) Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 - d) Katılmıyorum
 - e) Kesinlikle katılmıyorum
9. Pedriatrik Rehabilitasyon dersinin lisans dönemi 3. Sınıfta 2(iki) dönem olarak müfredatta yer almasının ders içeriğinin kapsayıcılığı açısından daha uygun olacağını düşünüyorum.
 - a) Kesinlikle katılıyorum
 - b) Katılıyorum
 - c) Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 - d) Katılmıyorum
 - e) Kesinlikle katılmıyorum
10. Pedriatrik rehabilitasyon derslerinde pratik uygulama imkânı bulunan laboratuvar ders saatleri yeterlidir.
 - a) Kesinlikle katılıyorum
 - b) Katılıyorum
 - c) Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 - d) Katılmıyorum
 - e) Kesinlikle katılmıyorum

11. Lisans eğitimi dahilindeki Pediatrik Rehabilitasyon dersi mezuniyet sonrası çalışma hayatım için yeterli bilgi ve beceri birikimini sağlamıştır.
 - a) Kesinlikle katılıyorum
 - b) Katılıyorum
 - c) Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 - d) Katılmıyorum
 - e) Kesinlikle katılmıyorum
12. Mezuniyet sonrası, pediatrik rehabilitasyon alanında düzenlenen eğitim ve kurslara katıldınız mı? Katıldıysanız lütfen açıklamada kursları belirtiniz.
 - a) Mezuniyet sonrası kurslara katılmadım
 - b) Mezuniyet sonrası kurslara katıldım (kursları belirtiniz)
13. Fizyoterapist olarak sıklıkla karşılaştığınız ve lisans döneminde Pediatrik Rehabilitasyon ders içeriğinde “daha çok zaman ayrılması gerektiğini” düşündüğünüz bir tanı grubu varsa lütfen işaretleyiniz (birden çok seçim yapabilirsiniz).
 - a) Nöromusküler hastalıklar
 - b) Serebral Palsi
 - c) Riskli bebek
 - d) Gelişimsel Koordinasyon Bozukluğu
 - e) Otizm Spektrum Bozukluğu
 - f) Spinal Musküler Atrofiler
 - g) Spina Bifida
 - h) Down Sendromu ve diğer genetik sendromlar
 - i) Doğumsal brakial pleksus yaralanmaları ve Tortikollis
 - j) Diğer (lütfen belirtiniz)
14. Pediatrik rehabilitasyon dersi kapsamında hangi ek imkân ve sorumluluklar yer almış olsaydı, mesleki hayatınız için dersin sağladığı katkının artacağını düşünüyorsunuz?
 - a) Klinik ziyaretleri
 - b) Olgu sunumları, videoları ve tartışmaları
 - c) Makale sunumu ve tartışmaları
 - d) Derse gerçek vakaların davet edilmesi
 - e) Hiçbiri
15. Pediatrik rehabilitasyonun kapsamına giren ve farklı derslerin içeriğinde yer alan hangi konuların pediatrik rehabilitasyon dersinin içeriği içinde de yer alması gerektiğini düşünüyorsunuz?
 - a) Pediatrik romatolojik hastalıklar ve rehabilitasyonu
 - b) Pediatrik ortopedik problemler ve ortezler
 - c) Çocukluk çağı obezitesi ve fizyoterapi
 - d) Çocuklarda spor yaralanmaları ve rehabilitasyonu
 - e) Riskli bebeklerde erken müdahale yöntemleri
 - f) Pediatrik kardiyak ve pulmoner hastalıklar ve rehabilitasyonu
 - g) Otizm Spektrum Bozukluğu
 - h) Duyu Bütünleme Bozukluğu
 - i) Diğer (lütfen belirtiniz)